УДК 364-78

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-1(339)-2-80-93

Степаненко Вікторія Іванівна,

доктор педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.
viktoriyalnu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5793-3069>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛАКТИЧНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

На сьогоднішній день інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) як один з найбільш важливих чинників, що впливає на формування суспільства, дозволяють особистості розкрити власний потенціал, реалізувати свої прагнення, дають можливість більш ефективно і творчо вирішувати соціальні проблеми. Стратегічно важливим у розвитку інформаційно-комунікативних технологій на сучасному етапі є врахування потреб і можливостей різних категорій населення, розвиток «зручних для користування» технологій, більш широке використання безкоштовного, загальнодоступного інформаційного наповнення і відкритих для всіх користувачів програмних засобів, зберігаючи при цьому право на інтелектуальну власність, розвиток людських ресурсів, які мають навички використання ІКТ, а також застосування ІКТ в інтересах вирішення завдань у соціальній сфері (Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, 2000).

Впровадження ІКТ у соціальну роботу суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства, підвищує якість надання соціальних послуг, створює нові засоби впливу і ефективної взаємодії, дає можливість людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища і соціальних змін (Ставицька).

Використання інформаційно-комунікативних технологій у соціальній сфері, зокрема їх вплив на формування професійної компетентності фахівця соціальної роботи вивчали В. Балахтар (2018), Л. Дітковська (2013), О. Дишко, Т. Зубехіна, Н. Павлишина (2017), В. Попов (2016) та ін. Процеси соціалізації особистості в умовах інформатизації суспільства, соціально-виховний потенціал ІКТ та їх застосування у практиці соціальної роботи досліджували В. Березан (2018), В. Медведєва (2016), А. Рижанова (2011), Т. Семігіна (2016), J. Glass, J. Margerum-Leys, B. Perron, H. Taylor (2010), A. Resmanová, S. Vávrová (2018) та ін. Однак, як показав аналіз зазначених та інших

наукових праць, на сьогоднішній день проблема використання ІКТ у профілактичній соціальній роботі залишається недостатньо вивченою.

У наукових працях спостерігаємо тільки деякі аспекти її висвітлення, зокрема розгляд питань використання ІКТ для запобігання захворюванням, що передаються статевим шляхом, формування здорових звичок (Семигіна, 2016), профілактики торгівлі людьми (Данильчук, 2018), формування в особистості важливих життєвих компетенцій (Вільцанюк, 2020) тощо. Слід зазначити, що у більшості наукових праць висвітлення питання використання ІКТ у профілактичній соціальній роботі представлено фрагментарно, не розкрито їх значення у реалізації надання населенню такої соціальної послуги як інформування. Окрім того, стратегічна важливість забезпечення вільного доступу різних категорій населення до інформації, її аналітичної обробки і критичного сприйняття, можливість безпосереднього долучення конкретної особистості до інформаційної культури суспільства, попередження і подолання негативних явищ у суспільстві та формування здорового способу життя актуалізують необхідність і корисність застосування інформаційно-комунікативних технологій у профілактичній соціальній роботі.

У статті ми маємо на меті розкриття основних засобів, форм і можливостей використання ІКТ у профілактичній соціальній роботі з різними категоріями населення.

Державна політика в Україні у сфері надання соціальних послуг передбачає здійснення їх інформаційного забезпечення, а також залучення інформаційних ресурсів. Соціальна профілактика й інформування законодавчо закріплені як базові соціальні послуги у соціальній сфері.

Послуга соціальної профілактики Державним стандартом визначається як комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру. Серед основних принципів надання відповідної соціальної послуги зазначається принцип її доступності, який передбачає розміщення і поширення інформації для отримувачів соціальної послуги за допомогою соціальної реклами у вигляді інформаційних матеріалів на різних підприємствах, в установах, організаціях та закладах, місцях скупчення людей, на вулиці, у засобах масової інформації, на веб-сайтах тощо. У переліку основного обладнання для проведення соціальних заходів передбачено використання проєктору та екрану для трансляції інформаційних матеріалів, комп'ютера, обладнання для озвучування заходу тощо (Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики, 2015).

Інформаційне забезпечення системи надання соціальних послуг визначається як діяльність соціальних служб, яка пов'язана з інформуванням громадськості про соціальні послуги, що надаються, формуванням певної громадської думки, а також отриманням зворотного зв'язку щодо якості та ефективності їх надання провайдерами таких послуг (Дубич, 2015).

Також, слід зазначити, що Закон України «Про соціальні послуги» (2019) передбачає забезпечення органами системи надання соціальних послуг створення та функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг – автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, призначеної для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, використання, знеособлення і знищення даних про надавачів та отримувачів соціальних послуг. Такий Реєстр створюється для забезпечення реалізації права особи / сім'ї на соціальні послуги; профілактики, подолання і мінімізації негативних наслідків складних життєвих обставин; обліку надавачів і отримувачів соціальних послуг, координації діяльності у системі надання соціальних послуг.

Окрім того, законодавством України передбачено створення інформаційних баз даних різних категорій населення, які отримують соціальні послуги. Прикладом такої бази може бути створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, створеної з метою їх обліку. Профілактична соціальна робота внутрішньо переміщеними особами передбачає виявлення із числа внутрішньо переміщених осіб сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення передбачених законодавством заходів у разі виникнення загрози життю та здоров'ю дітей, втрати дітьми батьківського піклування (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, 2015).

У Постанові Кабінету Міністрів України № 587 від 1 червня 2020 р. «Про організацію надання соціальних послуг» передбачено можливість інформування в усній формі, через електронні засоби комунікації або шляхом надання друкованих інформаційних матеріалів (Про організацію надання соціальних послуг, 2020).

У Законі України «Про охорону дитинства» (ст. 9) підкреслюється право дитини на отримання інформації, яка повинна відповідати її віку. Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини. Їй забезпечується доступ до інформації, особливо такої, яка сприяють здоровому фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю (Про охорону дитинства, 2001).

Використання ІКТ у профілактичній соціальній роботі потребує розуміння соціальним працівником сутності змісту поняття «інформаційно-комунікативні технології у професійній діяльності».

Досить логічно сутність цього терміну було розкрито Т. Тихоною, яка інформаційно-комунікативну технологію розглядає в контексті професійної діяльності педагога. Авторка зауважує, що інформаційно-комунікативну технологію можна розглядати з точки зору її створення або використання. З точки зору створення ІКТ – це самостійна науково-прикладна дисципліна, яка є сплавом наукових знань, технічних рішень, моделей виробничих процесів, соціально-економічних та гуманітарних аспектів, спрямованих на розробку нових методів і технологій обробки даних та знань. З точки зору користувача її можна розглядати як технологію проєктування і створення інформаційного продукту (Тихонова, 2011). Соціальні працівники є користувачами інформаційно-комунікаційних технологій. Відповідно, спираючись на позиції Т. Тихонової, ІКТ професійної діяльності соціального працівника визначаємо як технологію проєктування і створення інформаційного продукту соціального і соціально-виховного призначення. При цьому, інформаційні продукти умовно поділяють ті, що використовуються без участі комп'ютера (розрахунки, зображення, тексти), для використання яких потрібен комп'ютер (комп'ютерні моделі, анімації, відеоролики, веб-альбоми, веб-журнали, сайти, веб-енциклопедії та ін.) і професійні комп'ютерні продукти (системне і прикладне програмне забезпечення).

Наразі внутрішня автоматизація соціальних установ, служб і організацій передбачає наявність єдиного інформаційного середовища, яке дозволить вирішувати всі завдання інформаційного забезпечення профілактичної соціальної роботи, організацію мобільних робочих місць з постійним широкосмуговим доступом у мережі Інтернет і системи постійного технічного обслуговування та технічної підтримки всіх користувачів, наявність внутрішніх електронних мереж, внутрішньої і зовнішньої електронної пошти, Інтернет, Веб-сторінок та ін. (Тихонова, 2011).

Профілактична діяльність соціальних працівників передбачає проведення інформаційних акцій з формування здорового способу життя серед дітей та молоді. При проведенні профілактичної соціальної роботи щодо формування здорового способу життя, попередження тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотичних і токсичних речовин, профілактики ВІЛ / СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань Л. Дідковська ефективною формою роботи вважає проведення семінарів з переглядом презентацій, створених засобами ІКТ. На думку дослідниці, візуальне сприйняття картинок-слайдів із можливими наслідками зазначених негативних явищ сприятиме формуванню у дітей та молоді негативного ставлення до них. Також послуги населенню інформаційно-довідкового характеру соціальні працівники можуть надавати за телефоном і за допомогою мережі Інтернет. Окрім того, соціальні працівники можуть надавати роз'яснення громадянам відносно

організації самостійного пошуку соціально значущої інформації у глобальних мережах (Дідковська, 2013).

На сьогоднішній день найпоширеніші масові (форум, фестиваль, концерт, конкурс та ін.), інформаційні (конференція, презентація, виставка та ін.); просвітницькі (лекція, практикум, тренінг та ін.), методичні (круглий стіл, семінар тощо), дослідницькі (опитування, анкетування, тестування) заходи профілактики негативних суспільних явищ у діяльності соціальних працівників не обходяться без використання ІКТ.

Л. Данильчук в контексті проблеми профілактики торгівлі людьми ІКТ розглядає як «технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку, що об'єднуються глобальними комунікаціями для отримання інформації про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту) для прийняття оптимального рішення» (Данильчук, 2018). Авторка також надає класифікацію ІКТ за спорідненістю групових ознак, за якою вони поділяються на технології сучасних медіа (ЗМІ (радіо, телебачення, преса), соціальна реклама), сучасні засоби зв'язку (служби миттєвого обміну інформацією, інформаційно-консультаційні лінії («телефон довіри», «гарячі лінії»), кол-центри) і сучасні віртуальні технології (WWW, Веб 2.0, соціальні медіа, групи новин, електронна пошта і списки розсилки, Skype, хмарні технології) (Данильчук, 2018).

Враховуючи безпосередній вплив інформаційно-комунікативних технологій на молодіжну аудиторію, їх впровадження у профілактичну діяльність соціального працівника забезпечує реалізацію широкого спектру можливостей. Навчання молоді критичного сприйняття інформації, представленої в Інтернет і соціальних мережах, ознайомлення з інформаційними ресурсами, які сприяють формуванню здорового способу життя і мають соціально-виховний потенціал, спілкування в мережі за допомогою сайтів, блогів, дискусійних платформ та інших форм онлайн-взаємодії, забезпечує створення умов для задоволення їхніх потреб та інтересів, сприяє соціальній активності і творчому самовираженню (Вільцанюк, 2020).

Профілактична робота завдяки використанню засобів ІКТ стає більш масовою. Т. Семигіна виокремлює найпоширеніші ІКТ профілактики соціально негативних явищ: веб-сайти, соціальні медіа (соціальні мережі, мікроблоги, блоги, відеохостинги, інтерактивні онлайн платформи). Розсилки ж електронною поштою, на думку дослідниці, використовуються рідше. Також Т. Семигіна зазначає на переваги і недоліки використання ІКТ у профілактичній соціальній роботі. Серед переваг: економічна вигідність; одночасне охоплення великої аудиторії користувачів; швидке розповсюдження інформації; підтримання двостороннього діалогу з цільовою аудиторією. Недоліки: значна кількість часу для підтримки життєдіяльності ресурсів; неможливість зміни поведінки лише через надання інформації;

складність використання одного ресурсу для різних цільових аудиторій (Семигіна, 2016). До недоліків можна також додати недостатність технічного оснащення певної соціальної служби і завантаженість соціального працівника (Шахіна, 2014).

В. Березан розкриваючи роботу соціального педагога з учнями молодшого шкільного віку та їхніми батьками, наголошує увагу на тому, що її мета полягає у сприянні успішному вирішенню учнями власних проблем. Авторка зазначає, що потужна віртуалізація соціуму молодшого школяра обумовлює використання ІКТ для досягнення цієї мети, зокрема:

1) Використання програм загального призначення (Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Access, Microsoft PowerPoint, Microsoft FrontPage, Microsoft Publisher, Adobe Photoshop та ін.), які дають можливість здійснити паспортизацію класу, закладу, ведення документації сімей, особистої документації учня, створення наочності для роботи з різними соціальними групами, проведення діагностики, розробки творчих продуктів та їх застосування у профілактичній роботі з молодшими школярами та їхніми батьками.

2) Використання електронних соціальних мереж для налагодження комунікативних зв'язків з дітьми та їхніми батьками з метою сприяння вирішенню певних проблем незалежно від часового простору та місця проживання; організації групової роботи; можливості створення обговорень за відповідною тематикою; ефективного планування батьківських зборів (наприклад, у мережі Facebook соціальний педагог може створювати зустрічі і запрошувати на них батьків, заздалегідь попередивши про дату та мету зустрічі); надання відомостей про різноманітні соціальні інститути за необхідності (гуртки, клуби за місцем проживання, соціальні служби тощо); можливості проведення опитувань, дискусій, фокус-груп; поширення інформації для дітей і батьків щодо вирішення певної проблеми; розміщення власних розробок корисних занять і літератури, відеофрагментів та ін.

3) Використання інших ресурсів і засобів глобальної мережі Інтернет, зокрема таких безкоштовних програм для спілкування як Viber, WhatsApp, Messenger та ін. (Березан, 2018).

Серед форм профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі окремо слід зупинитися на соціальній рекламі, яка згідно з Законом «Про рекламу» являє собою інформацію будь-якого виду, спрямовану на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей, розповсюдження якої може бути будь-якої форми і не має на меті отримання прибутку (Про рекламу, 1996). О. Безпалько як вид соціальної реклами виокремлює рекламу в Інтернеті, яка може бути у таких формах: веб-сторінки, форуми, банери, електронні поштові розсилки, Інтернет-конференції та ін. (Безпалько, 2013).

Необхідність інформаційного забезпечення і рекламування діяльності, яка має соціальне спрямування, полягає у тому, щоб

потенційні споживачі соціальних послуг і громадськість загалом, різні державні інституції, потенційні спонсори з числа представників бізнесових структур і фондів, волонтери тощо знали про проведення різноманітних соціальних заходів, про існування та реалізацію програм і проєктів, акцій та інші форми соціально-профілактичної діяльності. Це також важливо для формування певних уявлень, ставлення у суспільстві до тих чи інших соціальних проблем, тобто впливу на формування масової свідомості (Семигіна, 2000). Отже, соціальна реклама має на меті трансформування громадянської та особистісної свідомості і має свою цільову аудиторію – вразливі верстви населення та певні вікові категорії (Бистрякова, Осадча & Гула, 2017).

Одним із засобів впливу на свідомість людей, їх спонукання до усвідомлення суспільно важливих проблем є соціальний плакат (соціальний постер). Останнім часом набули популярності інтерактивні соціальні плакати (Копняк, 2018), спрямовані на профілактику негативних соціальних явищ. Для створення таких інтерактивних плакатів використовують Microsoft PowerPoint, сервіси Popplet, Prezi, Crello, Pablo by Buffer та ін.

Соціальний плакат призначений для пропаганди головних соціальних цінностей, донесення важливої інформації до якомога ширших верств населення. Він відображає соціальні відносини в суспільстві, вагомі соціальні проблеми і загрози (Пономарьова, 2017). У соціальних плакатах можна виділити такі взаємозалежні тематики: а) боротьба із загрозами, попередження наслідків, інформування про благі вчинки і цілі; б) декларування цінностей; в) творення; г) психотерапія соціуму (Бистрякова, Осадча & Гула, 2017).

Доцільною щодо соціального призначення соціальних плакатів є точка зору О. Гладун, яка зазначає, що «експлікація негативних наслідків суспільних процесів підвищує стресогенність, а їх художня інтерпретація є роботою на проблему, її культивацією» (Гладун, 2008). Тому дослідниця вважає, що соціальні плакати мають не інтерпретувати соціальні проблеми, породжуючи страх, а бути позитивно налаштованими, пропонувати альтернативу, фокусувати загальну свідомість на почуттях любові і радості, гармонізувати внутрішній світ людини.

Отже, враховуючи вищезазначене, слід зазначити, що соціальна профілактика є базовою соціальною послугою у соціальній сфері, а інформування населення з використанням різних засобів і можливостей ІКТ забезпечує її доступність. Необхідність використання ІКТ соціальними працівниками у профілактиці негативних суспільних явищ обумовлена інформатизацією суспільства, стратегічною важливістю забезпечення вільного доступу різних категорій населення до інформації, потребою формування в особистості інформаційної культури, формування здорового способу життя. Загалом впровадження ІКТ у профілактичну соціальну роботу є основою її модернізації, відповідності

соціальним вимогам суспільства. Визначені засоби, форми і можливості ІКТ у профілактичній соціальній роботі складають певний фундамент для розробки критеріїв ефективності їх використання у відповідній діяльності, що є перспективою подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

- 1. Балахтар В. В.** Вплив інформаційно-комунікативних технологій на формування професійної компетентності особистості фахівця соціальної роботи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 66. №4. С. 93–104. **2. Березан В.** Необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі соціального педагога з молодшими школярами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 1 (75). С. 276–293. **3. Бистрякова В.,** Осадча А., Гула Є. Плакат як засіб соціальної реклами. *Народознавчі зошити*. 2017. № 5 (137). С. 1162–1167. **4. Вільцанюк І.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій в національно-патріотичному вихованні молоді. 2020. URL: <https://dismp.gov.ua/vykorystannia-informatsijno-komunikatsijnykh-tekhnologij-v-natsionalno-patriotychnomu-vykhovanni-molodi/>. **5. Гладун О.** Соціальний плакат: нові завдання. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2008. № 11. С. 26–31. **6. Данильчук Л. О.** Теорія і методика соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікативних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Хмельницький національний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 544 с. **7. Дишко О. Л.,** Зубехіна Т. В., Павлишина Н. Б. Інформаційно-комунікаційні технології в організації електронного навчання бакалаврів (на прикладі спеціальностей «Туризм» та «Соціальна робота»). *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59. №3. С. 76–86. **8. Дідковська Л. А.** Місце інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності соціальних працівників. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2. С. 78–82. **9. Дубич К. В.** Інформаційне забезпечення системи надання соціальних послуг в Україні: сучасний стан і напрями удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 2. С. 112–117. **10. Копняк Н. Б.,** Копняк І. К. Створення та використання інтерактивних мультимедійних плакатів. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 185–188. **11. Окінавська** хартія глобального інформаційного суспільства: Великобританія, Німеччина, Італія [...]; Хартія, Міжнародний документ від 22.07.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163?find=1&text#Text (дата звернення: 25.01.2021). **12. Пономарьова Н. С.** Соціальний плакат як засіб впливу на громадську свідомість. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XVI Всеукр. наук. конф. молод. вчених*

та студ. (Київ, 27–28 квіт. 2017 р.). Київ: КНУТД, 2017. Т. 1. Сучасні матеріали і технології виробництва виробів широкого вжитку та спеціального призначення. С. 544–545. **13. Попов В. Ж.** Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Сучасні інформаційно-комунікативні технології у соціальній сфері» (для магістрів). К.: МАУП, 2016. 56 с. **14. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб:** Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Ред. від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18?find=1&text#Text> (дата звернення: 25.01.2021). **15. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики:** Мінсоцполітики України; Наказ, Стандарт, Опис [...] від 10.09.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15?find=1&text#Text> (дата звернення: 21.01.2021). **16. Про організацію надання соціальних послуг:** Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 01.06.2020 № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF?find#Text> (дата звернення: 10.01.2021). **17. Про охорону дитинства:** Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Ред. від 31.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 24.01.2021). **18. Про рекламу:** Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. Ред. від 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text#Text> (дата звернення: 12.01.2021). **19. Про соціальні послуги:** Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19?find=1&text#Text> (дата звернення: 16.01.2021). **20. Рижанова А. О.** Люди похилого віку в інформаційному суспільстві: соціально-педагогічний підхід. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40 (2). С. 128–137. **21. Семигіна Т.** Інформаційне забезпечення діяльності соціальних служб та організацій. *Соціальна робота в Україні: перші кроки*. 2000. С. 173–176. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/5174>. **22. Семигіна Т.** Он-лайн технології у практичній соціальній роботі: матер. Х міжнар. наук.-практ. конф. ІОН-2016. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.4233209.v1>. **23. Соціальна педагогіка:** навч. посіб. / за ред. О. В. Безпалько. К.: Академвидав, 2013. 312 с. **24. Ставицька В. І.** Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: матер. наук.-практ. конф. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>. **25. Тихонова Т. В.** Інформаційно-комунікаційні технології професійної діяльності педагога: сутність поняття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки*. 2011. Т. 1. Вип. 33. С. 101–105. **26. Шахіна І. Ю.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій та соціальних сервісів у навчанні. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. Вип. 37. С. 513–518. **27. Perron B. E., Taylor H. O., Glass J. E., Margerum-Leys J.** Information and Communication Technologies in Social

Work. *Advances in Social Work*. 2010. Vol. 11. №1. P. 67–81.
28. Recmanová A., Vávrová S. Information and communication technologies in interventions of Czech social workers when dealing with vulnerable children and their families. *European Journal of Social Work*. 2018. Vol. 21. № 6. P. 876–888. DOI: <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1441137>.

References

- 1. Balakhtar, V. V.** (2018). Vplyv informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii na formuvannia profesiinoi kompetentnosti osobystosti fakhivtsia sotsialnoi roboty [The influence of information and communication technologies on the formation of professional competence of the personality a social work specialist]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, 66 (4), 93-104 [in Ukrainian].
- 2. Berezan, V.** (2018). Neobkhidnist vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u roboti sotsialnoho pedahoha z molodshymy shkoliaramy [The need to use information and communication technologies in the work of a social educator with younger pupils]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (75), 276-293 [in Ukrainian].
- 3. Bystriakova, V., Osadcha, A., & Hula, Ye.** (2017). Plakat yak zasib sotsialnoi reklamy [Poster as a means of social advertising]. *Narodoznavchi zoshyty – Ethnographic notebooks*, 5 (137), 1162-1167 [in Ukrainian].
- 4. Viltaniuk, I.** (2020). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v natsionalno-patriotychnomu vykhovanni molodi [The use of information and communication technologies in the national-patriotic education of youth]. Retrieved from <https://dismp.gov.ua/vykorystannia-informatsiino-komunikatsiinykh-tekhnolohii-v-natsionalno-patriotychnomu-vykhovanni-molodi/> [in Ukrainian].
- 5. Hladun, O.** (2008). Sotsialnyi plakat: novi zavdannia [Social poster: new tasks]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 11, 26-31 [in Ukrainian].
- 6. Danylchuk, L. O.** (2018). Teoriia i metodyka sotsialnoi profilaktyky torhivli liudmy zasobamy informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii [Theory and methods of social profilaxis of human trafficking by means of information and communication technologies]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
- 7. Dyshko, O. L., Zubekhina, T. V., & Pavlyshyna, N. B.** (2017). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v orhanizatsii elektronnoho navchannia bakalavriv (na prykladi spetsialnostei «Turyzm» ta «Sotsialna robota») [Information and communication technologies in the organization of e-learning for bachelors (on the example of specialties «Tourism» and «Social Work»)]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, 59 (3), 76-86 [in Ukrainian].
- 8. Didkovska, L. A.** (2013). Mistse informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti sotsialnykh pratsivnykiv [The place of information and communication technologies in the professional activity of social workers]. *Zbirnyk naukovykh prats*

Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina» – Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University «Ukraine», 2, 78-82 [in Ukrainian].

9. Dubych, K. V. (2015). Informatytsiine zabezpechennia systemy nadannia sotsialnykh posluh v Ukraini: suchasnyi stan i napriamy udoskonalennia [Information support of the social services system in Ukraine: current state and directions of improvement]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 2, 112-117 [in Ukrainian].

10. Kopniak, N. B., & Kopniak, I. K. (2018). Stvorennia ta vykorystannia interaktyvnykh multymediinykh plakativ [Creating and using interactive multimedia posters]. *Naukovi zapysky TsDPU. Seriya: Pedagogichni nauky – Scientific notes of the CSPU. Series: Pedagogical sciences*, 173, 185-188 [in Ukrainian].

11. Okinavska khartiia hlobalnoho informatyinoho suspilstva: Velykobrytaniia, Nimechchyna, Italiia [Okinawa Charter of the Global Information Society: Great Britain, Germany, Italy]. (2000). Khartiia, Mizhnarodnyi dokument vid 22.07.2000. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163?find=1&text#Text (Last accessed 25.01.2021) [in Ukrainian].

12. Ponomarova, N. S. (2017). Sotsialnyi plakat yak zasib vplyvu na hromadsku svidomist [Social poster as a means of influencing public consciousness]. *Naukovi rozrobky molodi na suchasnomu etapi – Scientific developments of youth at the present stage* (Vols. 1), (pp. 544-545). Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].

13. Popov, V. Zh. (2016). Metodychni rekomendatsii shchodo zabezpechennia samostiinoi roboty studentiv z dystsypliny «Suchasni informatyino-komunikatyvni tekhnolohii u sotsialnii sferi» (dlia mahistriv) [Methodical recommendations for independent work of students in the discipline «Modern information and communication technologies in the social sphere» (for masters)]. K.: MAUP [in Ukrainian].

14. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy vid 20.10.2014 № 1706-VII. Red. vid 03.07.2020 [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons: Law of Ukraine of 20.10.2014 № 1706-VII. Edited by 03.07.2020]. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18?find=1&text#Text> (Last accessed 25.01.2021) [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu sotsialnoi posluhy profilaktyky: Minsotspolityky Ukrainy; Nakaz, Standart, Opys [...] vid 10.09.2015 № 912 [About the statement of the State standard of social service of prevention: the Ministry of Social Policy of Ukraine; Order, Standard, Description [...] dated 10.09.2015 № 912]. (2015). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15?find=1&text#Text> (Last accessed 21.01.2021) [in Ukrainian].

16. Pro orhanizatsiiu nadannia sotsialnykh posluh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Poriadok, Perelik vid 01.06.2020 № 587 [About the organization of social services; Procedure, List from 01.06.2020 № 587]. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF?find#Text> (Last accessed 10.01.2021) [in Ukrainian].

17. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 № 2402-III. Red. vid

31.12.2020 [About the protection of childhood: Law of Ukraine of 26.04.2001 № 2402-III. Edited by 31.12.2020]. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (Last accessed 24.01.2021) [in Ukrainian]. **18. Pro reklamu:** Zakon Ukrainy vid 03.07.1996 № 270/96-VR. Red. vid 13.08.2020 [About advertising: Law of Ukraine of 03.07.1996 № 270/96-VR. Edited by 13.08.2020]. (2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text#Text> (Last accessed 12.01.2021) [in Ukrainian]. **19. Pro sotsialni posluhy:** Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 № 2671-VIII [About social services: Law of Ukraine of 17.01.2019 № 2671-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19?find=1&text#Text> (Last accessed 16.01.2021) [in Ukrainian]. **20. Ryzhanova, A. O.** (2011). Liudy pokhyloho viku v informatsiinomu suspilstvi: sotsialno-pedahohichniy pidkhid [Elderly people in the information society: a socio-pedagogical approach]. *Pedahohika ta psykholohiia – Pedagogy and psychology*, 40 (2), 128-137 [in Ukrainian]. **21. Semyhina, T.** (2000). Informatsiine zabezpechennia diialnosti sotsialnykh sluzhby ta orhanizatsii [Information support of social services and organizations]. *Sotsialna robota v Ukraini: pershi kroky – Social work in Ukraine: first steps*. (pp. 173-176). Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/5174> [in Ukrainian]. **22. Semyhina, T.** (2016). On-lain tekhnolohii u praktychnii sotsialnii roboti [Online technologies in practical social work]. ION-2016. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.4233209.v1> [in Ukrainian]. **23. Bezpalko, O. V.** (Eds.). (2013). Sotsialna pedahohika [Social pedagogy]. K.: Akademvydav [in Ukrainian]. **24. Stavyska, V. I.** Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v osviti [Information and communication technologies in education]. Retrieved from <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103> [in Ukrainian]. **25. Tykhonova, T. V.** (2011). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii profesiinoi diialnosti pedahoha: sutnist poniattia [Information and communication technologies of professional activity of a teacher: the essence of the concept]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Ser.: Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolayiv State University named after V. O. Sukhomlynsky. Ser.: Pedagogical sciences*, 1 (33), 101-105 [in Ukrainian]. **26. Shakhina, I. Yu.** (2014). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii ta sotsialnykh servisiv u navchanni [Use of information and communication technologies and social services in education]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problem – Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*, 37, 513-518 [in Ukrainian]. **27. Perron, B. E.,** Taylor, H. O., Glass, J. E., & Margerum-Leys, J. (2010). Information and Communication Technologies in Social Work. *Advances in Social Work*, 11 (1), 67-81 [in English]. **28. Recmanová, A.,** & Vávrová, S. (2018). Information and communication technologies in interventions of Czech social workers when

dealing with vulnerable children and their families. *European Journal of Social Work*, 21 (6), 876-888. DOI: <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1441137>.

Степаненко В. І. Використання інформаційно-комунікативних технологій у профілактичній соціальній роботі

У статті розкрито основні засоби, форми і можливості використання інформаційно-комунікативних технологій у профілактичній соціальній роботі з різними категоріями населення. Зазначено, що найпоширеніші масові, інформаційні, методичні і дослідницькі заходи профілактики негативних соціальних явищ у діяльності соціальних працівників на сьогоднішній день не обходяться без використання інформаційно-комунікативних технологій. Визначено сутність таких понять як соціальна послуга профілактики, інформаційне забезпечення системи надання соціальних послуг, соціальна реклама в контексті використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності соціального працівника. Розглянуто переваги і недоліки використання інформаційно-комунікативних технологій у профілактичній соціальній роботі.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, профілактика, соціальна послуга, соціальна реклама, соціальна робота.

Степаненко В. И. Использование информационно-коммуникативных технологий в профилактической социальной работе

В статье раскрываются основные средства, формы и возможности использования информационно-коммуникативных технологий в профилактической социальной работе с различными категориями населения. Отмечено, что наиболее распространенные массовые, информационные, методические и исследовательские мероприятия профилактики негативных социальных явлений в деятельности социальных работников на сегодняшний день не обходятся без использования информационно-коммуникативных технологий. Определена сущность социальной услуги профилактики, информационного обеспечения системы предоставления социальных услуг, социальной рекламы в контексте использования информационно-коммуникативных технологий в профессиональной деятельности социального работника. Рассмотрены преимущества и недостатки использования информационно-коммуникативных технологий в профилактической социальной работе.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, профилактика, социальная услуга, социальная реклама, социальная работа.

Stepanenko V. Use of Information and Communication Technologies in Preventive Social Work

The article reveals the main means, forms and possibilities of using information and communication technologies in preventive social work with various categories of the population. It is noted that the need for the use of information and communication technologies by social workers in the prevention of negative social phenomena is due to the informatization of society, the strategic importance of ensuring free access of various categories of the population to information, the need for personal information culture, healthy lifestyle. It is noted that the most common mass, informational, methodological and research measures for the prevention of negative social phenomena in the activities of social workers today cannot do without the use of information and communication technologies.

Information and communication technologies of professional activity of a social worker are defined as a technology of designing and creating an information product for social and socio-educational purposes. The advantages and disadvantages of using information and communication technologies in preventive social work are considered.

The essence of the social services of prevention, information support of the system of providing social services, social advertising in the context of the use of information and communication technologies in the professional activity of a social worker has been determined.

Key words: information and communication technologies, prevention, social service, social advertising, social work.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2021 р.

Прийнято до друку 26.03.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.